

Sperrefrist: 1. mai kl. 12.00

1. mai-tale Kristiansand, 1993

Av statsminister Gro Harlem Brundtland

Med forbehold om endringer

1.mai- dagen - den uttrykker drømmen om en verden i fred, om rike og like muligheter for alle, og håpet om at de stengsler som skiller menneskene fra hverandre skal brytes ned og forsvinne.

Einar Gerhardsen sa det slik i sin 1. mai-tale i 1962: "De land i verden som har noe å gi, de skal yte det de evner for å hjelpe sine brødre i andre land, hjelpe dem til en menneskeverdig tilværelse. Det skal vi gjøre ut fra en alminnelig menneskelig solidaritets- og rettferdighetsfølelse, og det skal vi gjøre ut fra et ønske om på denne måten å gjøre vårt til å skape fred i verden."

Men, kravene om solidaritet med verdens fattige, med de undertrykte, med krigsofrene, kan reises med like stor styrke i dag.

Da den kalde krigen tok slutt og menneskene rakte hverandre hånden, der piggråd hadde skilt dem, øynet vi at drømmen om virkelig fred i vår del av verden endelig skulle bli oppfylt.

Men selv om håpet er tent i mange land, ser vi nye farer. Ekstrem nasjonalisme, religiøs strid og undertrykte etniske og politiske motsetninger, viser at freden ennå ikke er blitt felleseie.

Inntrykkene av menneskelige lidelser og ødeleggende konflikter, trenger seg ubønnhørlig på oss.

Hver kveld møter vi, på fjernsyn, menneskeskjebner midt i krigens redsler. Nå er det Bosnia-Herzegovina som gjør sterkeste inntrykk. Vi ser bilder av døde og lemlestede, barn og voksne - ingen blir spart. Vi ser tortur og terrorhandlinger som uten skånsel rammer familier, landsbyer og byer.

I dag er spørsmålet om verdenssamfunnet skal gripe inn med maktmidler. Mens dette skjer må vi ikke glemme hva vi har gjort og fortsatt må gjøre for å hjelpe dem som lider, som sulter, som mister sine nærmeste i brutal borgerkrig, så nært vårt eget land.

Det er vår plikt og vårt ansvar å hjelpe krigens ofre, hjelpe flyktninger, enten det skjer der eller her hos oss. Norge må være med og ta ansvar og bidra med det vi kan best - slutte opp om FN - slik at striden så snart som mulig kan løses, så våpnene kan legges bort, så frykten kan slippe taket.

Utviklingen i Europa er dramatisk. Men vi må ikke glemme de mange andre, lenger borte, som trenger vår solidaritet. Med hyppige mellomrom opplever vi nye hungerskatastrofer i Afrika. Vi må ikke lukke ørene for ropene om hjelp. Behovene for å drive nødhjelp har ikke blitt mindre, snarere tvert i mot. Men vi må ikke bare bistå når behovet er nødhjelp. Også vårt langsiktige arbeid i utviklingslandene må fortsette.

Likevel - det er ikke nok med bistand om vi skal sikre jordens befolkning et menneskeverdig liv. Dette handler først og fremst om å skape en ny og rettferdig verden. Vi må slippe utviklingslandene mer inn på våre markeder, så de kan bygge opp sine egne samfunn. Vi må hjelpe ved å ettergi gjeld og med å bygge opp de nye demokratier.

Vi må ikke glemme at også vi en gang var et utviklingsland. Det var først da vi klarte å forene politisk demokrati med

oppbygging av en sterk stat, at vi fikk til en god økonomisk utvikling. Det var da vi fikk til både velferd og sysselsetting.

Mer enn noen gang gjelder Martin Tranmæls ord: "Vi skal stå med bena plantet i norsk jord, men med ansiktet vendt utad."

Den urolige situasjonen i verden og de økende strømmene av flyktninger virker også inn på vårt samfunn. Flere titalls millioner mennesker er på flukt. Norge kan ikke hjelpe alle, men vi må ta vår del. De fleste av dem vi tar imot, er unge mennesker. Noen av dem kan ha håp om å dra tilbake til sitt eget land når forholdene er blitt andre. Andre må etter en tid regne med å få rett til varig opphold i Norge, til å bli våre nye landsmenn. Derfor må vi ta dem med i det norske samfunnet. Da er ikke minst norskopplæring og kunnskap om norske samfunnsforhold viktig, og Regjeringen vil legge enda større vekt på nettopp dette.

Vi må også stille krav til våre nye landsmenn - rett og plikt må gå hånd i hånd. Og i en aktiv politikk for integrering må vi ha holdningsskapende aktiviteter for å motvirke fremmedfrykt og intoleranse. For her har også vi fått et alvorlig problem å hanskas med.

Fremmedfrykt og rasisme er noe vi ikke kan stille oss likegyldige til. I flere europeiske land har slike holdninger ligget og ulmet. De har kommet til overflaten i form av demonstrasjoner og angrep på innvandrere. Sterkest så vi det sist høst i Tyskland der flere menneskeliv gikk tapt og mange ble såret og ødelagt for livet. Mange murer seg inne i frykt for nye angrep og trusler.

Også i vårt land blir vi minnet på at folk ikke får leve i fred på grunn av sin hudfarge eller etniske bakgrunn. Selv om fremmedfrykten sjelden gir seg utslag i kriminell voldsbruk, hender det stadig at innvandrere blir trakassert fordi de har

en annen rase og kultur. La oss ikke bedømme hverandre etter hudfarge eller annen bakgrunn. Det er mer enn 200 år siden vi slo fast tanken om at vi alle er født med like rettigheter.

Også for å virkeliggjøre våre mål om arbeid, miljø og rettferdig fordeling ser vi at vi ikke bare må gjøre en innsats her hjemme, men at vi samtidig må gjøre oss sterkere gjeldende ute.

Ansvar for samtid og framtid kan vi ikke overlate til kreftenes frie spill. Vern om miljøet er ett av de områder som klarest viser at det er menneskene selv som må bestemme. Dette kan ikke overlates til tilbud og etterspørsel i et marked. Husk: det er bare mennesker som kan ha visjoner om fremtiden, verne om verdier og treffe valg gjennom demokratiske beslutninger.

Miljøkampen viser også at det ikke er noen grenser for hvor mange fremtidige generasjoner vi må handle i solidaritet med. Forbruker vi det vi har arvet, da blir fremtidige generasjoner de virkelig store gjeldsofre. Vi står overfor avgjørende verdivalg i åra som kommer for å sikre alle mennesker retten til mat, rent vann og ren luft - til utdanning, arbeid, bolig og helse.

Sålenge vi blir 250 000 flere mennesker hver dag, og sålenge en femtedel av jordas befolkning kjenner sulten gnage er det langt igjen før målet om en bærekraftig utvikling er sikret. Men vi kan og vi må vinne også den kampen.

Da må vi gjøre vår jobb her hjemme. Vi må se sammenhengen mellom det vi gjør lokalt og det som skjer globalt. For verden er jo ikke mer enn summen av alle nærmiljøene!

Og her må jeg si at eksemplet Kristiansand er blitt en smilerynke i Sørlandets vennlige ansikt og viser på hva det er mulig å gjøre. Dere kjenner sikkert "miljøpakke"-arbeidet i

Kristiansand som følges opp med prosjektet "Miljøby"  
Kristiansand.

Otra skal bli ren igjen. Bading, fiske, friluftsliv, i, på  
og ved rent vann - det er dit vi skal. 200 statlige og  
kommunale millioner er allerede brukt, og Kristiansand skal  
bli en enda bedre by å bo i fram mot år 2000. Dette er  
samarbeid for en felles framtid der stat, kommune, bedriftene  
og hver enkelt bidrar til felles beste.

Det er ikke bare innenfor miljøpolitikken det er behov for et  
tettere samarbeid mellom landene. Internasjonaliseringen av  
produksjon og forbruk har ført til at makten er forskjøvet til  
fordel for kapitalkreftene - på bekostning av politiske og  
demokratiske organer i hvert enkelt land. De nasjonale rammene  
for politisk og demokratisk styring strekker ikke lenger til.  
Derfor må vi lete fram nye redskaper og virkemidler. Vi må  
forene de demokratiske kreftene på tvers av landegrensene. Det  
er dette som må være sosialdemokratiets svar på de store  
internasjonale utfordringene vi nå har foran oss.

\*

Det er ikke noe alternativ for Norge å vende ryggen til det  
åpne internasjonale samfunnet. Det var derfor det gikk så galt  
i Øst-Europa både med miljø og med velstandsutviklingen - de  
stengte seg inne både politisk og økonomisk. Og verst av alt:  
De satte bom for den frie kontakten mellom folkene.

Det vi må gjøre er å gjenvinne den politiske og demokratiske  
styringen, der hvor markedskreftene i dag rår grunnen.

\*

Den største utfordringen vi står overfor er å virkeliggjøre  
målet om arbeid for alle. Hva er viktigere for tryggheten, for  
selvtilliten og hverdagen for den enkelte - enn å ha en jobb å  
gå til? Den største forskjellen i dag går mellom de som har  
arbeid og de som ikke har det.

Et samfunn hvor ungdommens første møte med arbeidslivet blir

at "deg har vi dessverre ikke bruk for", er i seg selv ødeleggende. Et samfunn som skaper vedvarende høy arbeidsledighet, vil heller ikke kunne skaffe fram ressurser til å kunne betale alle de velferdsoppgavene vi vil og skal ta oss av.

Derfor er full sysselsetting et overordnet mål for Arbeiderpartiets politikk. Om to uker vil Regjeringen legge fram sitt opplegg for hvordan vi skal omfordele midler fra overføringer til tiltak for å skape flere arbeidsplasser på en rekke områder både i offentlig og privat sektor. Også dette er et spørsmål om solidaritet. Vi som har arbeid og trygge inntekter må vise solidaritet med det mindretallet som ikke har.

Den rentenedgangen vi nå opplever er oppmuntrende. Norges Bank har redusert sine renter fra 11 til 7,75 prosent i løpet av få måneder. Dette gir igjen grunnlag for lavere utlånsrenter i bankene.

Regjeringen vil i Revidert nasjonalbudsjett foreslå at rentene settes ned i statsbankene fra 1. juli i år. Et flertall av rentesatsene foreslås satt ned med 1 eller 2 prosentpoeng. Alt i alt betyr det at 650 000 lån i statsbankene får lavere rente. I Lånekassen får 400.000 låntakere lavere rente. 225 000 lån i Husbanken får lavere rente. En stor del av disse lånene gjelder borettslag, så antall familier som får fordel av rentereduksjonen i Husbanken er langt høyere.

Det vi nå har fått til når det gjelder rentene, viser at det nytter å styre. Vi får nå betalt for den økonomiske kurs Regjeringen har ført med støtte fra fagbevegelsen. Den økonomiske utviklingen i Norge er inne på et godt spor.

Men uansett vil det vi selv kan gjøre i Norge, ikke være nok. Vi trenger mer internasjonalt samarbeid, særlig i kampen mot

arbeidsledigheten, slik vi tok initiativet til sist høst overfor landene i EF og EFTA. Dette arbeidet er i gang og finansministrene går nå inn for å styrke samarbeidet. De foreslår å avsette nær 200 milliarder kroner for å bedre sysselsettingen. I tillegg kommer egne nasjonale tiltak og fellestilltak i Norden.

\*

Også i velferdspolitikken står vi overfor store oppgaver. Velferdssamfunnet har vi ikke skapt en gang for alltid. Vi kan ikke skrive ut noen garantisjedd, og tro at jobben er gjort. Dette er noe vi må kjempe for.

Derfor kan det ikke bli snakk om noen reformpause i årene som kommer. Vi vil slå ring om Folketrygden som ryggraden i vårt velferdssystem. Men det vil koste. Når den store etterkrigs generasjonen går over i pensjonistenes rekker, vil det bare være to yrkesaktive for hver pensjonist, mens det var fem da Folketrygden ble innført i 1967. I år 2000 - om sju år - vil vi være 20 prosent flere over 80 år enn i dag. Disse tallene taler sitt tydelige språk.

Derfor må vi bruke mer på velferden, samtidig som en mindre del av befolkningen skaper verdiene. For å klare dette blir vi nødt til å finne nye måter å skape verdier på, vi må ta den nye teknologien i bruk og bedriftene må bli mer konkurransedyktige. Det er bare på en slik måte vi kan trygge både velferden og sysselsettingen.

\*

Vi har mye å ta vare på i Norge. Da er det noen som spør seg hvorfor vi på liv og død skal inn i EF. Jeg vil si et par ord om det til slutt.

Det er ikke slik at det bare er Norge som har noe spesielt å ta vare på. Hvert enkelt land, både de som er medlemmer av EF i dag, og de som ønsker å bli det, har spesielle verdier som de vil ta vare på. Men det disse landene har til felles, er at de har kommet til en viktig erkjennelse; At det ikke går an å

ta vare på sine egne interesser bare ved å ha forpliktende samarbeid med seg selv. Vi er avhengig av hverandre. På samme som Kristiansand er avhengig av Mandal, Stavanger, Vennesla og Arendal er Norge avhengig av Sverige, Danmark, Tyskland og Nederland. Sørlandinger og vestlendinger kan iblant ha forskjellige verdier og oppfatninger, ja, iblant kan de komme opp i diskusjoner så busta fyker, det gjelder også mellom sørlandinger har jeg hørt, men de lar ikke være å samarbeide for det.

Slik er det også internasjonalt. I vår del av verden er EF det organet landene har utviklet for å kunne gjennomføre forpliktende samarbeid på tvers av landegrensene. Alt er ikke perfekt og fullkomment med EF. Men det er det instrumentet som 12 demokratiske land i Europa i dag har, og det vil ikke bli dårligere hvis også våre naboland Sverige og Finland og også Østerrike blir medlemmer. I tillegg knytter landene i det tidligere Øst-Europa seg stadig nærmere EF, slik at EF i voksende grad blir en all-europeisk organisasjon.

Norge har sterke forbindelser med omverdenen. Vi har en åpen økonomi - vi kjøper og selger mye fra og til utlandet. Det gjør dere i Kristiansand også. Dere er avhengig av at turistene kommer hit, Falconbridge er så og si helt prisgitt det som skjer utenfor våre grenser og Kristiansand Jernstøperi vil uansett EF- eller EØS møte sterkere konkurranse fra utlandet. Bedriftene og arbeidsplassene våre blir stadig mer berørt av det som skjer utenfor landets grenser. Derfor er det så viktig at vi kan bli med og delta i styringen av det som skjer ute.

EF-saken er en vanskelig sak, og ser særlig ut til å være en vanskelig sak for oss nordmenn. Ordet union forbinder mange med en historie som vi ikke vil tilbake til.

Men da må vi ha det klart for oss at unionstiden var en tid da Norge var underlagt andre stater. I dager det snakk om noe

helt annet - et åpent samarbeid med land som vi er nært beslektet med.

Vår EF-søknad er en naturlig del av den utenrikspolitiske kurs vi har fulgt gjennom mange år ved å søke internasjonalt samarbeid for å ta vare på våre interesser, og på den annen side å kunne være med på å påvirke andre for å få den internasjonale utvikling inn på et bedre spor. Hadde det ikke vært nettopp slik, så ville Norges plass i det nye Europa aldri ha kommet opp igjen på dagsorden. Vi har faktisk tro på det vi er og står for her i landet. Vi tror vi har noe å bidra med i diskusjonene og utformingen av vår framtid. Vi tror at framtiden kan bli bedre om vi får være med på å styre den.

\*

La meg helt til slutt gjenta Martin Tranmæls ord: "Vi skal stå med bena plantet i norsk jord, men med ansiktet vendt utad." Jeg ser mange foran meg her i dag som har opplevd mellomkrigstid med nød, usikkerhet og sosiale konflikter, for andre har nok krigen vært bestemmende for synet på livet og samfunnet. Vi som er yngre enn det, har stor respekt for den innsats som ble gjort for oss. For det er dere som skapte det velferdssamfunnet som ga meg og min generasjon muligheter for utdanning, bolig og helse; muligheter mange av dere ikke fikk. Når etterkrigshistorien skal skrives, vil det samfunnet dere skapte bli sett på som et storverk.

Slik dere bygde samfunnet, i solidaritet og fellesskap, slik må vi også bygge videre, med ansvar overfor de svakeste, her hjemme og ute i verden.

Til lykke med dagen!